

University of Groningen

Hoe zorg je dat elk kind erbij hoort?

Rademaker, Florianne; de Boer, Anke

Published in:
Jeugd in school en wereld

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version
Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:
2020

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):
Rademaker, F., & de Boer, A. (2020). Hoe zorg je dat elk kind erbij hoort? *Jeugd in school en wereld*, 104(10), 40-43.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

Sociale acceptatie

Hoe zorg je dat elk kind erbij hoort?

Het is pauze. Vier kinderen zijn aan het voetballen. Wanneer Joep aan komt lopen, zijn ze terughoudend. Ze willen eigenlijk niet dat hij meedoet. Joep volgt hun regels niet, maar heeft wel veel plezier. Joep heeft het Syndroom van Down.

TEKST FLORIANNE RADEMAKER EN ANKE DE BOER

Leerlingen met een extra ondersteuningsbehoefte (zoals lichamelijke, zintuiglijke of verstandelijke beperkingen, of sociaal-emotionele en gedragsproblemen) ervaren, in vergelijking tot hun klasgenoten, vaker moeilijkheden in sociaal contact. Zij worden minder geaccepteerd door klasgenoten en spelen vaker alleen. Daarnaast hebben ze over het algemeen minder vriendjes, minder contact met klasgenoten en voelen ze zich vaker eenzaam. Een kwart tot één derde van de leerlingen met een extra ondersteuningsbehoefte loopt zelfs het risico om buitengesloten te worden. Door de maatregelen rondom COVID-19 lijkt een verdere afname van contact en een toename van eenzaamheid niet onwaarschijnlijk. Dit is een zorgelijke situatie, omdat het hebben van sociale relaties met leeftijdsgenoten erg belangrijk is in de ontwikkeling van kinderen. Sociale acceptatie ontstaat meestal niet vanzelf. Voor leerkrachten is daarom een

belangrijke taak weggelegd in het stimuleren hiervan. Het is belangrijk om in de aanpak ook de houding van hun klasgenoten te verbeteren. Uit onderzoek blijkt namelijk dat er een verband is tussen de houding van klasgenoten en sociale acceptatie (De Boer et al., 2013). Leerlingen met een negatieve houding, blijkend uit negatieve overtuigingen en gevoelens, zijn geneigd klasgenoten met een extra ondersteuningsbehoefte niet te accepteren, of uit de weg te gaan. Voor het stimuleren van zowel sociale acceptatie als een positieve houding zijn volgens de bewezen effectieve Contact Theorie (Allport, 1954) twee dingen belangrijk: contact en informatie.

SAMEN DOEN, SAMEN SPELEN

Volgens de Contact Theorie zorgt positief contact tussen mensen voor betere onderlinge relaties. Dit geldt ook voor leerlingen met en zonder een extra ondersteuningsbehoefte (Armstrong et al., 2017). Hierbij is het

FOTOS: VINCENT VAN DEN HOOGEN

Positief contact tussen mensen zorgt voor betere relaties

belangrijk dat het contact niet oppervlakkig is. Oppervlakkig contact kan nadelig werken, omdat het vooroordelen bevestigt. Voor een positief effect moet er de mogelijkheid zijn om elkaar écht te leren kennen. Hierdoor verminderen bestaande vooroordelen en kun je zien welke dingen je met elkaar gemeen hebt. Dit beïnvloedt zowel de houding als de onderlinge relatie. Het positieve effect van contact blijkt nog groter te zijn wanneer de leerlingen gelijkwaardig zijn aan elkaar, als er samen gewerkt wordt om een gemeenschappelijk doel te bereiken en als de leerkracht ondersteunt wanneer dit nodig is. Competitie tussen leerlingen werkt daarentegen averechts. Daarnaast is erg belangrijk dat de leerlingen plezier hebben met elkaar. Coöperatieve werkvormen zijn zeer geschikt om positief contact, en daarmee ook onderlinge relaties, tussen leerlingen te stimuleren. Bij coöperatieve werkvormen werken leerlingen in kleine groepen samen aan een opdracht, waarbij ieder groepslid een bijdrage levert. Omdat het nodig is dat leerlingen hierbij communiceren, bouwen ze gelijktijdig een onderlinge relatie op. Sommige coöperatieve opdrachten vragen enige aanpassing, voordat zij geschikt zijn voor leerlingen met een extra ondersteunings-

behoefte. Let bijvoorbeeld op toegankelijkheid bij lichamelijke beperkingen, communicatie bij zintuiglijke beperkingen, niveau bij verstandelijke beperkingen en structuur en veiligheid bij sociaal-emotionele en gedragsproblemen.

INFORMEREN IS ACCEPTEREN?

Naast contact is het ook van belang dat leerlingen meer informatie krijgen over verschillende typen extra ondersteuningsbehoeften (Lindsay & Edwards, 2013). Kennis over dit onderwerp is bij (jonge) leerlingen vaak minimaal en bevat soms onjuistheden. Door het geven van informatie, tijdens bijvoorbeeld lessen, wordt niet alleen hun kennis over het onderwerp vergroot, maar kunnen ze ook eventuele verkeerde ideeën bijstellen. Informatie kan worden aangeboden door middel van bijvoorbeeld video, (prenten) boeken, verhalen of gesprekken/discussies. Het kan ook helpen om iemand zelf te laten ervaren hoe het is om een bepaalde beperking te hebben, bijvoorbeeld door het geblindoekt afleggen van een hindernis parcours. Tevens is de aanwezigheid van materialen, speelgoed, boeken en afbeeldingen over extra ondersteuningsbehoeften

FLORIANNE RADEMAKER

(f.c.rademaker@rug.nl) is promovenda aan de Rijksuniversiteit Groningen en doet onderzoek naar de effecten van het lespakket 'Iedereen hoort erbij!'

ANKE DE BOER

(anke.de.boer@rug.nl) is universitair hoofddocent aan de Rijksuniversiteit Groningen en doet onderzoek naar sociale inclusie en het welbevinden van leerlingen met extra ondersteuningsbehoefte

Het is belangrijk dat kinderen plezier hebben met elkaar

in de klas belangrijk. Hierdoor ontvangen leerlingen ook passief informatie. Voor alle informatie geldt: hoe meer verschillende bronnen, hoe beter. Informatie uit meerdere bronnen komt beter binnen en blijft beter hangen. Het is wel van belang dat het informatiemateriaal geschikt is.

LESMATERIALEN OVER EXTRA ONDERSTEUNINGSBEHOEFTEN

Er bestaan diverse lesmaterialen om het thema extra ondersteuningsbehoeften te behandelen in de les. Voor de bovenbouw bestaan bijvoorbeeld 'Handicap in de les' van de NSGK en 'Tikkie anders' van Dit Koningskind. Via de NSGK is het tevens mogelijk om een leskist met ervaringsmaterialen te lezen en een gastdocent uit te nodigen. Ook bestaan er meer algemene lespakketten, zoals 'HoorToren' van de Nationale Hoorstichting. Dit lespakket gaat over het gehoor en gehoorschade en is geschikt voor alle groepen.

HET LESPAKKET 'IEDEREEN HOORT ERBIJ!'

De Rijksuniversiteit Groningen werkt al enkele jaren aan de ontwikkeling van een lespakket om de sociale acceptatie van kleuters met een extra

ondersteuningsbehoefte en een positieve houding van hun klasgenoten te stimuleren. Naast aandacht voor een goede theoretische onderbouwing, is er in het ontwikkelproces ook aandacht geweest voor de visie van leerkrachten wat betreft de didactische aanpak en de bruikbaarheid. Het lespakket combineert de twee belangrijke onderdelen - informatie en contact - en is geïnspireerd op het Amerikaanse 'Making Friends'-programma (Favazza et al., 2016).

Het uiteindelijke lespakket 'Iedereen hoort erbij!' bestaat uit achttien lessen van ongeveer een half uur, die in een periode van zes weken gegeven worden (momenteel is alleen de voorbeeldles beschikbaar, de andere lessen komen later: www.rug.nl/gmw/pedagogical-and-educational-sciences/research/iedereen-hoort-erbij/lespakket). Via geanimeerde prentenboeken, waarin een personage met een beperking centraal staat, krijgen leerlingen meer kennis over lichamelijke, verstandelijke en auditieve beperkingen. De leerkracht bespreekt de boeken na in de kring. Voor de verwerking wordt gebruikgemaakt van coöperatieve werkvormen. De leerlingen werken in kleine groepjes gezamenlijk aan een opdracht die te maken heeft met het besproken verhaal of de beperking. Om het onderlinge contact tussen alle leerlingen in de klas te

Competitie
tussen leerlingen
werkt
averechts

optimaliseren, wordt daarbij gebruikgemaakt van een roulatiesysteem. Ook ouders worden bij het lespakket betrokken. De geanimeerde boeken uit het lespakket worden ook aan ouders ter beschikking gesteld. Zo kan thuis het boek nogmaals gelezen en besproken worden met ouders. Ter voorbereiding is er voor leerkrachten een online training ontworpen. In deze training ontvangen leerkrachten informatie over de achtergrond van het lespakket en de beperkingen die aan bod komen. Daarnaast krijgen zij via verschillende opdrachten meer inzicht in hun eigen houding.

POSITIEVE ERVARINGEN

Tien kleuterklassen hebben inmiddels gebruikgemaakt van het lespakket 'Iedereen hoort erbij!' De eerste ervaringen van deze leerkrachten waren erg positief. Ze vonden het leuke lessen en hebben veel plezier gehad in de klas. De leerkrachten waren enthousiast over de manier waarop de lessen gegeven konden worden. Ze noemden dat de leerlingen door de prentenboeken en het kringgesprek echt een goed beeld van de besproken beperkingen hebben gekregen. Ook de coöperatieve groepsopdrachten zijn goed ontvangen. Het samenwerken ging in de loop van de weken steeds beter. Daarnaast was de meerderheid positief verrast door het roulatiesysteem. Er is goed samengewerkt door de leerlingen, ook wanneer leerlingen elkaar normaal gesproken uit de weg gaan. Een aantal leerkrachten gaf zelfs aan door het lespakket geïnspireerd te zijn om vaker gebruik te maken van coöperatief werken. Wat betreft de duur en omvang van het lespakket, verschilden de leerkrachten van mening. De één vond het zo perfect, terwijl de ander moeite had de lessen in te passen in het dagelijkse programma. Zij zouden de lessen liever over een langere periode geven.

Ouders thuis hebben weinig gebruikgemaakt van de mogelijkheid om de prentenboeken thuis te bekijken. Niet altijd uit onwil, maar doordat zij geen tijd hadden of het vergeten waren. De ouders die het hebben gedaan, waren enthousiast. Ze vonden het fijn om op een laagdrempelige manier via de boeken een keer met hun kind over dit thema te kunnen praten.

Welk type informatie is geschikt?

Gebruik wel informatiebronnen ...

- ... die overeenkomsten benadrukken;
- ... die ingaan op de mogelijkheden van iemand met een extra ondersteuningsbehoefte;
- ... die een realistisch beeld geven;
- ... over andere manieren van communiceren (bijvoorbeeld gebarentaal);
- ... die aansluiten bij het ontwikkelingsniveau van de leerlingen.

Gebruik liever geen informatiebronnen ...

- ... over de (medische) oorzaken van extra ondersteuningsbehoeften;
- ... die enkel ingaan op de beperkingen van iemand met een extra ondersteuningsbehoefte;
- ... die stereotypen bevestigen.

Ook de leerkrachttraining werd goed gewaardeerd. Door de training voelden de leerkrachten zich voldoende voorbereid om aan de lessen te beginnen. Ook voelden ze zich gestimuleerd om na te denken over hun eigen houding en kwamen daardoor in de juiste mindset.

EFFECTIEF?

Niet alle leerkrachten zagen direct veranderingen in het gedrag van hun leerlingen. Anderen zagen daarentegen meer acceptatie, helpend gedrag in de klas en bewondering voor de kwaliteiten van de medeleerling met een extra ondersteuningsbehoefte. De Rijksuniversiteit Groningen doet momenteel nog verder onderzoek naar de effecten van het lespakket. De data-verzameling is inmiddels afgerond. De resultaten worden eind 2020 verwacht.

De literatuurlijst is te vinden op:
www.jsw.nl/artikelen

Het juiste boek

Op www.jsw.nl/artikelen vind je negen criteria voor geschikte (prenten)boeken over kinderen met extra ondersteuningsbehoeften.

Op de hoogte blijven van de ontwikkelingen in het basisonderwijs?

Neem een abonnement op JSW

JSW

nr 9
Mei
2020

Ontvang 10 x JSW

JSW lezen op
tablet en pc

Voor
slechts
€79,95 per
jaar

Studenten
ontvangen
50%
korting

Krijg toegang
tot het digitaal
archief
(>1.000 artikelen)

Debatteren
om te leren
Selectief mutisme: wat
als een kind niet praat?
Interview
Ronald Heidanus

Betrokken bij wereld- problemen

Meer weten?
Ga naar www.jsw.nl of
bel 088-2266692